3. Солдатова Г. У., Макарчук А. В. Может ли другой стать другом? Тренинг по профилактике ксенофобии. М. : Генезис, 2006. 256 с.

4. Універсальний словник-енциклопедія / голов. ред. ради М. Попович. 2-ге вид., допов. Львів : Атлас, 2001. 1575 с.

5. Назаренко Д. О. Кримінологічний аналіз та протидія фоновим для злочинності явищам : монографія. Харків : Диса-плюс, 2013. 524 с.

6. Прібиткова Н. О. Характеристика основних факторів поширення расизму і ксенофобії як фонових для злочинності явищ в Україні. *Право і Безпека.* 2016. № 2 (61). С. 88–93.

7. Бєрон Р., Ричардсон Д. Агрессия. СПб. : Питер, 2001. 352 с.

8. Мова ворожнечі та інші підводні камені – як це відбувається у ЗМІ // Моніторинг проявів расової та етнічної ворожнечі чи нетерпимості в українському сегменті Інтернету – поширення мови ворожнечі та заклик до нетерпимості (мова ворожнечі як зброя для правової риторики) / проект «Без кордонів» ; Центр «Соціальна дія». Київ : ФО-П Бурбулевич З. І., 2011. С. 29–37.

Одержано 27.03.2018

Раскрыто понятие расизма и ксенофобии. Освещены культурно-психологические факторы распространения преступлений на почве ненависти и охарактеризованы их основные составные.

Ключевые слова: расизм, ксенофобия, культурно-психологические факторы.

УДК 159.923.2.072

Анна Сергіївна РУДАЙ,
викладач кафедри соціології та психології факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: http://orcid.org/0000-0002-4260-2275

ПСИХОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ ЯК МЕДІАТОР ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

Представлено дослідження особливостей психологічних ресурсів, їх види і взаємозв'язок ресурсів з професійним розвитком працівників поліції.

Ключові слова: психологічні ресурси, стрес, правоохоронець, професійний розвиток.

Кожного дня професія поліцейського має різні фізичні та психічні навантаження, складні завдання за умов дефіциту

© Рудай А. С., 2018

інформації та часу та постійний ризик і наявність загрози життю. Саме в цих умовах проходить професійна діяльність поліції, що потребує від них високого рівня стресостійкості та розвитку особистості. Опановувати негативні життєві обставини та переборювати професійні труднощі допомагають правоохоронцям психологічні ресурси, що в водночас забезпечують професійний розвиток. Для цього необхідно мати певний запас внутрішніх психозахисних ресурсів стресостійкості та вміти мобілізовувати їх у важких життєвих і професійних ситуаціях.

Терміни «психологічні ресурси», «особистосні ресурси», «адаптаційні ресурси» в психології застосовуються для позначення широкого кола біоенергетичних, інтелектуальних, характерологічних, вольових властивостей особистості, властивостей її оточення, системи її стосунків в соціумі та розуміються авторами у різноманітних трактуваннях: включаються до описування стратегій життя (К. А. Абульханова; Л. І. Анциферова), розуміються як частина поняття особистісного та людського потенциалів (Д. О. Леонтьєв, Т. В. Корнілова та ін.), як можливості та засоби подолання стресу (Р. Лазарус, С. Хобфолл, В. О. Бодров), як аспект саморегуляції та регуляції діяльності та поведінки (К. Муздибаєв, А. Н. Фомінова, Е. І. Рассказова, Е. А. Сергієнко та ін.).

Аналіз іноземної та вітчизняної літератури виявляє, що в якості особистісних ресурсів виділяються світогляд (І. П. Шкуратова, Е. А. Анненкова), тип темпераменту, мотивація досягнення, інтернальність (Л. І. Анциферова, Л. І. Дементій), когнітивні здібності як засоби переробки інформації (В. О. Бодров), особистісні риси та здібності, такі як оптимізм, обдарованість та ін. (К. Муздибаєв, Ю. В. Постилякова та ін.), соціальні групи, до яких належить особистість та стосунки у них (Т. Л. Крюкова, Е. І. Никитина). Окремо розглядають як ресурс особливу життєву диспозицію людини – «hardiness» або життєстійкість (С. Мадді, С. Кобаса, Л. А. Александрова).

О. О. Євдокимова, аналізуючи психологічні особливості діяльності працівників правоохоронної системи, говорить про необхідність формування у майбутніх правоохоронців не тільки традиційних установок, необхідних для професійної діяльності, а й інших якостей, які б відповідали сучасним тенденціям

громадянського суспільства, таких як: гнучкість, мобільність, психологічна готовність до роботи і т. д. [1, с. 218].

За дослідженням В. В. Доценко виокремили три групи індивідуальних особливостей працівників поліції на етапі професійного розвитку, що допомагають їм мобілізуватися і адаптуватися в стресовій ситуації: ціннісні ресурси, ресурси саморегуляції та інструментальні ресурси. Ціннісні ресурси – це базові настановлення, ціннісні орієнтації, що визначають життєву перспективу особистості, шляхи досягнення цілей, спрямованість волі, уваги, інтелекту та напрямок саморозвитку особистості тощо. Регулятивні ресурси – це певні стратегії саморегуляції поведінки особистості за допомогою яких індивід налагоджує міжособистісні стосунки, ризикує, планує, моделює, аналізує і несе відповідальність за власну поведінку. Інструментальні ресурси – це певні навички і стереотипи діяльності до яких автори відносять професійні навички поведінки, механізми психологічного захисту, стратегії копінг-поведінки [2, с. 27–29].

В. А. Бодров визначив внутрішні ресурси поліцейського як «функціональний потенціал, що забезпечує високий рівень реалізації її активності, виконання трудових завдань, досягнення завданих показників протягом певного часу» [3, с. 116–117].

У дослідженні професійно важливих якостей правоохоронців А. В. Осінцева та О. В. Гарманова акцентують значущість вивчення самооцінки, самоактуалізації, ідентичності, життєвих сенсів, емоційної врівноваженості, впевненості та лідерства, автономності, відповідальності, цілеспрямованості, рефлексивності, адаптивності та психологічної гнучкості [4, с. 16], розвиток яких, за думкою М. Калашнікової, характеризує рівні психологічних ресурсів особистості [5, с. 187]. Н. Г. Іванова також до професійно важливих якостей відносить такі особистістні якості: впевненість в собі, стресостійкість, цілеспрямованість, наполегливість, рішучість, сміливість, самовладання та ін. [6, с. 280].

Е. Ю. Григоренко в своїх дослідженнях зазначає, що мобілізація резервів організму, нові емоційні переживання, зростання нервово-психічної напруги, інформаційні перевантаження в період професійного розвитку призводять до психологічних криз, які можуть виявлятися у порушенні адаптації до соціального

середовища. Психологічне благополуччя від'ємно пов'язане з переживанням кризи, при цьому у них знижається рівень якостей, що дозволяють долати труднощі, досягати бажаного, ставити власні цілі. І саме психологічні ресурси сприяють подоланню кризи на етапі професійного становлення [7, с. 100].

Таким чином, професійна діяльність поліцейських потребує розвитку та вдосконалення своїх власних психологічних ресурсів ще на ранніх етапах професійного розвитку.

Список бібліографічних посилань

1. Євдокімова О. О. Психологічні детермінанти успішності професійної діяльності працівників правоохоронних органів. *Право і Безпека.* 2012. № 1 (43). С. 217–221.

2. Доценко В. В. Психологічна готовність правоохоронців до екстремальної діяльності на різних етапах професіогенезу // Особистість в екстремальних умовах : матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнарод. участю (м. Львів, 20 трав. 2015 р.). Львів : ЛДУ БЖД, 2015. С. 25–30.

3. Бодров В. А. Проблема преодоления стресса. Часть 2. Процессы и ресурсы преодоления стресса. *Психологический журнал.* 2016. Т. 27, № 2. С. 113–123.

4. Осинцева А. В. Профессионально важные качества личности сотрудника ОВД в зависимости от вида деятельности. *Психопедагогика в правоохранительных органах*. 2009. № 4 (39). С. 16–19.

5. Калашникова С. А. Личностные ресурсы и психологическое здоровье человека: соотношение содержания понятий. *Гуманитарный вектор*. 2011. № 2 (26). С. 185–189.

6. Васильев В. Л. Юридическая психология. М., 1991. 137 с.

7. Григоренко Е. Ю. Психологическое благополучие студентов и определяющие его факторы. *Проблемы развития территории.* 2009. № 2 (48). С. 98–105.

Одержано 27.02.2018

Представлены исследования особенностей психологических ресурсов, их виды и взаимосвязь ресурсов с профессиональным развитием работников полиции.

Ключевые слова: психологические ресурсы, стресс, правоохранитель, профессиональное развитие.